

bouwhistorische verkenning
gerbergaweg 2 | merum

coen eggen | januari 2014

objectgegevens

adres: Gerbergaweg 2, 6049 EE Merum,
gemeente Roermond

status: onbeschermd. Wel gewaardeerd in PER,
gemeente Roermond

kadastrale aanduiding: Herten, sectie C, no. 3605

kadastrale situatie:

inleiding

De Limburgse boerderij bestaat niet: er zijn in de rare lappendeken waaruit de huidige provincie Limburg bestaat allerlei cultuurgebieden opgenomen die dan ook nog eens meer relatie hebben met het huidige buitenland dan met de rest van de provincie.

Dat heeft te maken met vroegere staatkundige verdelingen, maar ook met de geomorfologie van het landschap en de direct daarmee verbonden agrarische mogelijkheden. Bijgevolg verschillen ook de boerderijen van waaruit die gronden werden ontgonnen onderling zeer. Binnen de boerderijvormen in Limburg is een aantal vormen of typen te herkennen die min of meer streekgebonden zijn maar onderling nog sterk van elkaar kunnen verschillen. Voor Midden-Limburg is de gebruikelijke vorm het brede woonhuis dat een mengvorm is van de langgevelboerderij en het hallehuis. Bij het eerste type ligt de voordeur in de langsegevel, die parallel aan de straat kan liggen maar ook haaks er op. Bij de klassieke langgevelboerderij liggen de meeste functies onder een en hetzelfde dak. Bij het hallehuis is dat in mindere mate aan de orde, maar bij dit type ligt het woonhuis in de kop van de bouwmasa, met aangrenzend een stal. Schuren staan vaak apart. In Midden-Limburg is de aanleg van de boerderij eerder verwant met de Zuid-Limburgse hoeve. Een schuur die haaks op het woonhuis staat, of er parallel aan ligt, afsluitende schuren of stallen links en rechts, met als uiteindelijke vorm een gesloten hoeve, met een poort aan de straat. De hoofdingang van het huis ligt aanvankelijk aan de binnenplaats. Pas in de loop van de 19de eeuw, als in het algemeen de boer zich steeds meer als burger gaat gedragen en zich in zijn woonhuis spiegelt aan die andere sociale klasse worden voordeuren verplaatst naar de straatzijde.

Inherent aan verschuivende patronen in de conjunctuur en dus ook bewoningseisen is er aan vrijwel alle oudere en vaak monumentale panden telkens weer verbouwd. In slechte tijden werden soms neveninkomsten gezocht in het uitbaten van een huiskamercafé of een beperkt logement.

Meer of juist minder inwonend personeel kon eveneens consequenties hebben voor de indeling van de boerderij.

Naast de grote hoeves in bijvoorbeeld Thorn, Posterholt, Sint Odilienberg en Montfort zijn het vooral de kleinere varianten die dat soort verhalen over de ontginning van de streek zichtbaar maken. Veel is echter verloren gegaan door modernisering, uitbreiding van woonkernen, aanleg van industrieterreinen, in Midden-Limburg ook door oorlogsgeweld, en door onoordeelkundige restauraties. Boerderijen die inzicht geven in al dat soort ontwikkelingen maar ook nog een venster leveren op het verleden zijn inmiddels dun gezaaid.

De hoeve Wolfhagen is, ondanks ook daar doorgevoerde modernisering en bedrijfsuitbreidingen nog steeds een goed voorbeeld van al dit soort ontwikkelingen.

In het kader van de gevraagde waardestelling voert het te ver om in te gaan op de bewoningsgeschiedenis; dat veronderstelt een uitgebreid onderzoek. Aansluitend op de gegevens die het pand zelf levert valt wel te constateren dat de oorspronkelijke massa, die in 1764 gebouwd is, niet alleen kenmerkend is voor de streek, maar door zijn specifieke ligging ook bovengemiddeld interessant is. In dat jaar kreeg de heer van Dalenbroek het verzoek van een inwoner van Merum om een boerderij annex herberg te mogen bouwen. Samen met de hoeses Douveshof en 't Sinterkläoske' ontstond zo aan het Valderen een cluster van boerderijen.

Vergelijking van het kaartbeeld van de Tranchotkaart, van rond 1810, en de oerkadasterkaart, waarvan voor Herten en Merum het veldwerk is afgerond in 1823, met de huidige situatie laat zien dat wat nu een perifere ligging is, aan de rand van een onduidelijk half-agrarisch/half industrieel landschap, deels volgebouwd met woonwijkjes, in de glorieertijd een prominente plek was.

De hoeve Wolfhagen, zoals de boerderij naar de laatste bewoners gemeenlijk genoemd wordt, lag in 1823 aan de doorgaande weg van Maastricht naar Roermond ('Grande route de Maastricht à Ruremonde'), op de kruising met de 'Chemin appelle den Mercktwegh', aan en op een perceel dat 'Aen het Valderen' werd genoemd en aansloot op een perceel met de naam 'Aen den Mercktwegh'. Naar het zuiden ging de Grande route over in de Scheperswegh aan het gelijknamig stuk land.

oerkadasterkaart 1823

Het hoeft dan ook verwondering te wekken dat Hendrik Janssen die toen in de boerderij woonde naast de exploitatie van de landerijen naast, achter en tegenover zijn huis, en mogelijk ook de herberg die er al sinds 1764 was, ook een brouwerij bestierde. Op een dergelijke cruciale plek loonde dat, temeer omdat hij immers 'aen het valderen' woonde.

Zo'n vauwere of valdere was een afsluitbaar hek aan de rand van een dorp, in dit geval 'Meerem hameau', waar vee verzameld werd voor het gezamenlijk voor beweiding naar buiten gebracht werd, maar ook de plaats waar in vele gevallen tol werd geheven.

Aan de westkant van zijn boerderij liep nog een voetpad richting de Schepersweg, dat nu deels nog te herkennen is op de kadastrale kaart onder nummer C 3958.

De hoofdweg is verdwenen onder het ten noorden gelegen woonwijkje.

historische massa

Een dergelijke momentopname is te herhalen en zal telkens inzicht geven in de op dat moment gangbare exploitatie.

Wat het feitelijke boerenbedrijf aan gaat valt aan de omvang van de gebouwen te constateren dat het een bovengemiddelde bedoening was. De omvang van de schuur, de lange stalvleugel, de grootte van het huis, maar evengoed de kwaliteit van met name het woonhuis zijn goed indicatoren voor een zekere welstand.

Ook de feitelijke kwaliteit van de constructie van de kap laat zien dat er gewerkt is met veel vakkennis en een redelijk goed gevulde beurs.

Het zijn allemaal elementen die de boerderij zowel bouwhistorisch als cultuurhistorisch zeer waardevol maken, nog los van de al eerder opgemerkte zeldzaamheid van een dergelijk complex.

Hoe dat er meer in detail uitziet, en wat de monumentale waarde daarvan is komt hierna aan de orde.

beschrijving

De oorspronkelijke boerderij bestaat uit een woonhuis met de nok van het dak parallel aan de straat, een grote schuur in dezelfde positie, verbonden met het huis door een lage tuinmuur, en links een stalvleugel die haaks op de straat staat, van het woonhuis gescheiden door een hek dat de inrit naar de binnenplaats markeert. De stalvleugel sluit in de hoek aan op de grote schuur door een tussengebouwd bouwdeel. De vleugel is in enkele fases aanzienlijk vergroot en van functie veranderd in aardappelopslag. Dat geldt ook voor de grote schuur. Verder zijn er zowel aan de achterkant tegen de schuur als los op het terrein tal van moderne bedrijfsloodsen gebouwd die hier verder buiten beschouwing blijven.

Het woonhuis telt twee bouwlagen; een begane grond en een kapruimte. Het is opgetrokken uit een grove baksteen van een groot formaat (25 x 12 x 6 cm) die relatief zacht is. De boerderij is witgekalkt waardoor ook een reparatie van oorlogsschade uit WO II in de rechterhoek niet meteen opvalt. Het dak, dat oorspronkelijk was gedekt met stro, getuige de schermgevels aan de kopse kanten, is gedekt met rode muldenpannen.

De gevel wordt doorbroken door een voordeur en drie vensters. De voordeur is eind 19de eeuw aangebracht, de vensters zijn ouder zonder dat duidelijk is of ze op hun oorspronkelijke plek zitten. Duidelijk is wel dat ze gemoderniseerd zijn en dus ook van nieuwe ramen zijn voorzien.

De deur zelf en de ramen zijn onderdeel van een grotere ingreep waarbij de hele woning, rond 1920, is gemoderniseerd. Zo is toen ook de inmiddels verplaatste trap toen geplaatst.

In de rechter topgevel zitten drie vensters waarvan dat op de begane grond in 1965 een vergroting betekende van een kleiner, authentiek venster. Van die ingreep bestaat een summiere bouwaanvraag, voor het overige is niets te vinden.

De achtergevel, die tegen de muur tussen huis en schuur een uitbouw laat zien, heeft eveneens een deur en enkele vensters, aangevuld met twee authentieke houten kozijntjes die voor licht op de zolder zorgen, mogelijk in combinatie met knechten- of meidenkamertjes.

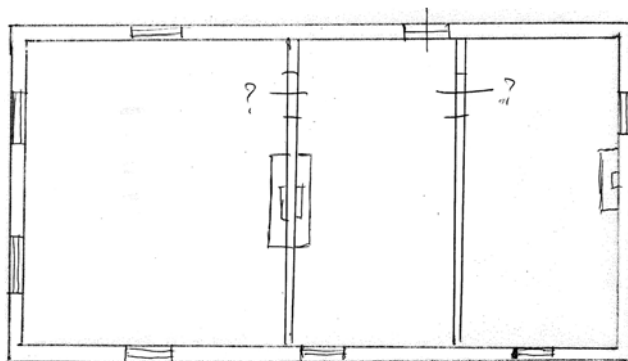
De linker topgevel heeft zowel op de begane grond als op de verdieping vensters, twee beneden, drie op de verdieping. Die zijn pas aangebracht toen daar slaapkamers kwamen, waarbij niet is uitgesloten dat er voorheen op de verdieping twee kleine vensters zaten, net als in de andere topgevel. Opvallend is de bolling van die gevel die deels is toe te schrijven aan zetting ten gevolge van het metselwerk. Omdat er geen scheuren zijn te zien is het geen kwestie van een slechte funde-

ring. De aardbeving van 1992 heeft het uitbuiken iets verergerd zonder de stabiliteit aan te tasten.

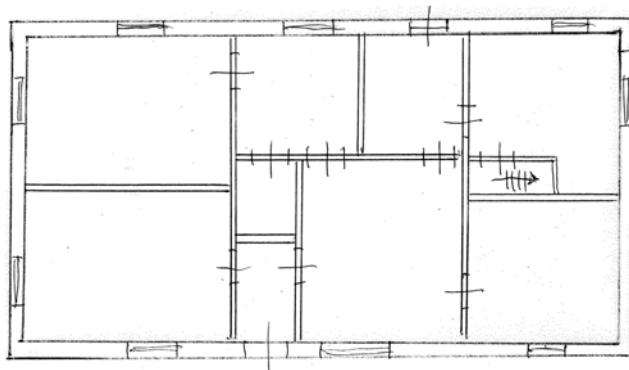
Inpandig is de begane grond vrij drastisch gewijzigd, met achterlating van ettelijke sporen van de vroegere indeling.

Terwille van de leefbaarheid, die moest gelden voor drie inwonende generaties, is geschoven met ruimtes, inclusief de trap die aanvankelijk uitkwam op zolder. Door bestaande dienstbodenkamertjes als vertrekpunt te gebruiken bij het maken van meer slaapruimte werd de trap naar die kant van de kap verplaatst.

De oude en de nieuwe indeling blijken uit de tekeningen.

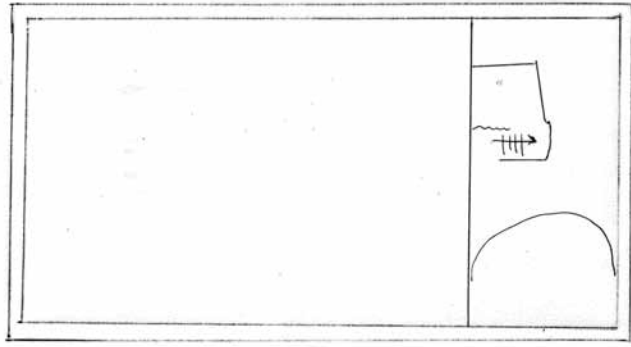

reconstructie vermoedelijke oorspronkelijke indeling

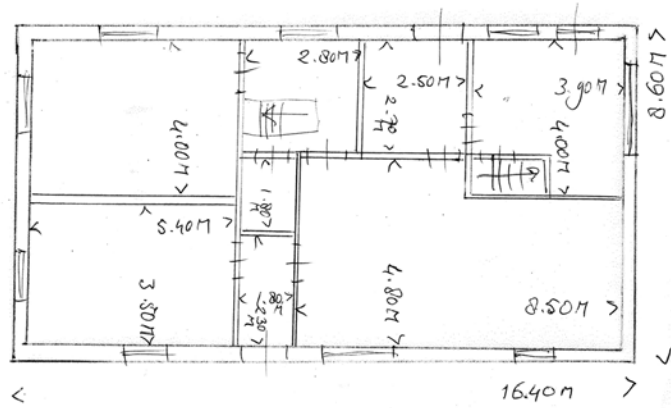

Indeling tot 1965

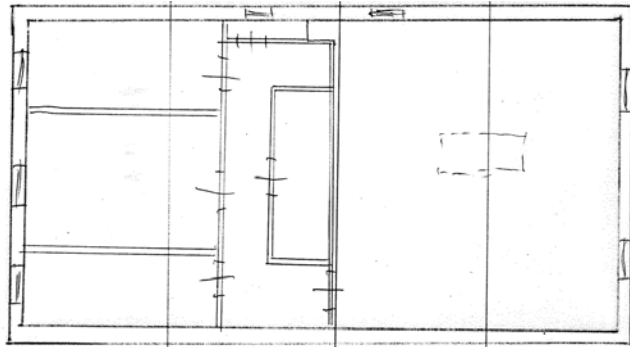
indeling nu:
kelder

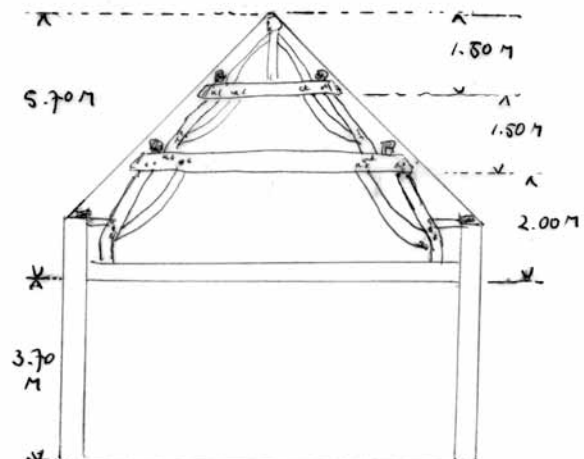
begane grond, met de maten van de ruimtes

de zolder

schematische weergave spant woonhuis

Aan de westkant ligt een tongewelfde kelder in baksteen waarvan de huidige entree de derde variant is. Aanvankelijk lag de trap iets meer naar het zuiden, getuige de afgeronde opening in het gewelf. Daarna is de toegang een kwart slag gedraaid en is de oude opening verstevigd door een muur op te trekken onder het gewelf. In derde instantie is de huidige trap geplaatst, haaks op de tweede, en parallel aan de eerste. De gedrukte sterk holle vorm van het gewelf is kenmerkend voor de streek, en past qua datering geheel bij een bouw van het hele huis in de loop van de 18de eeuw.

Boven de keldertrap lag tot ver in de 20ste eeuw de trap naar de zolder, getuige het nog aanwezige trappegat in de zoldervloer.

De zolder is nu bereikbaar via de verplaatste trap, naast de voormalige stookplaats van de keuken. Daar, in dat keukenrestant, manifesteert zich de oude hoeve, maar ook weer de modernisering van rond 1920. Een opmerkelijk detail is de opnieuw in een muur opgenomen haardbalk van ijzer die oorspronkelijk in de open haard diende om er een zaag- of haalketting aan te hangen. In de ruimte bevindt zich ook nog een oorspronkelijke spinde. De deur naar de gang is eveneens authentiek.

Dat geldt ook voor de meeste deuren op de zolderverdieping. Daar ligt aan een gang boven aan de trap, die van voor naar achter dwars op de as van het huis loopt, een van de voormalige knechten- of meidenkamers; een raamloze ruimte. Aan de erfzijde bevindt zich een smal kamertje waar hammen bewaard werden. De oorspronkelijke plek is nog te zien is het keukenrestant.

De slaapkamers hebben allemaal een venster. De zolder heeft twee vensteropeningen in de westgevel en begint op de helft van de totale kapruimte, bij het middelste van de drie spanten die de kapconstructie vormen. Het westelijke deel loopt door tot de nok, het andere stuk laat de kap alleen boven de kamers zien.

Ook die kapconstructie is kenmerkend voor de streek: recht gezaagd hout komt hier zelden voor, behalve dan in de stad, in dit geval Roermond. Daar zijn nog ettelijke 16de tot 18de eeuwse kappen bewaard gebleven die bestaan uit gezaagd, of zelfs gekantrecht eiken. Dat werd aangevoerd in vloten over de Maas, en was dusdanig kostbaar dat dat op het platteland geen emplooi had. Daar werd gebruik gemaakt van olmen en essen, in combinatie met naaldhout. In de hier aanwezige kap zijn de spanten gemaakt van olmen en bestaan de kinderbalken uit grenen. Waar de moerbalken van de begane grond uit bestaan valt vooralsnog niet te zeggen omdat die nergens waarneembaar zijn.

De spanten met hun robuuste constructie zijn in perfecte staat wat getuigt van hoog vakmanschap. De balken zijn deels gezaagd, deels gekantrecht. Het vakmanschap blijkt uit de perfecte, nog steeds helemaal

sluitende verbindingen, wat bij ongelijk en krom hout een extra kundig timmerman veronderstelt. Daar komt bij dat wat er in zijn robuuste vorm voor de buitenstaander wellicht primitief uit ziet in werkelijkheid net hoogwaardig is. Daarbij werd slim gebruik gemaakt van bestaande krommingen in het hout, met aanvullend de wetenschap dat krom hout sterker en weerbarstiger is dan recht en gezaagd hout. Dat verklaart dan ook de perfecte staat waarin de verbindingen verkeren. Het vakmanschap blijkt verder ook uit de voor de streek typerende telmerken, die bestaan uit met de guts ingehakte ovaaltjes, in combinatie met paringstekens op de belangrijkste verbindingen, die met de timmermansbijl zijn gehakt.

De kepers zijn eveneens authentiek en zijn aan de flieringen, die deels zijn aangebracht als gordingen en dus in het dakvlak liggen, bevestigd met houten pennen.

De vloer van een deel van de zolder laat brede populieren delen zien maar voor het overgrote deel zijn de vloeren nergens direct in het zicht zodat niet bekend is waaruit ze bestaan. Op de begane grond mogelijk uit tegels, maar ook daar is niets in het zicht, behalve dan in het keukenrestant.

Op zolder valt tenslotte op dat de buitenmuren, die gemetseld zijn met tweede keus bakstenen en bijgevolg een rauw aanzien hebben, plaatselijk tot een hoogte van ongeveer 60 centimeter zijn gepleisterd. Dat werd gedaan om verontreinigingen in het daar opgeslagen graan te voorkomen.

De bijgevoegde foto's illustreren het verhaal verder.

Aan de achterkant is de woning tegen de voormalige tuinmuur uitgebreid met een moderne badkamer. De ruimte waarin die staat is ontstaan door voor de tuinmuur, tussen woonhuis en schuur, een afdak te plaatsen.

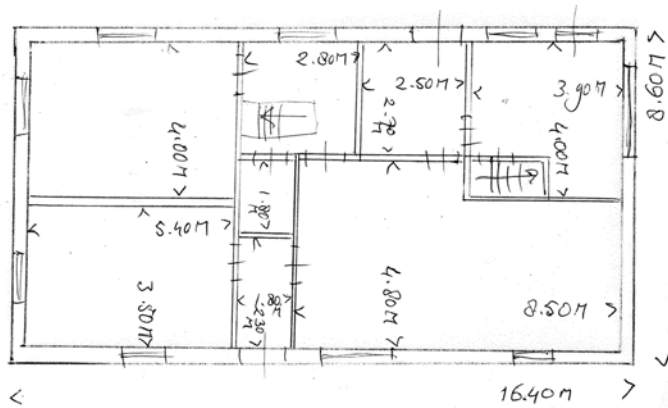
De grote schuur komt in hoogtemaat redelijk overeen met het woonhuis maar is een stuk langer en breder, en maakt door de open ruimte een grotere indruk.

De muren zijn, net als bij het woonhuis, opgetrokken in een grote en vrij onregelmatige baksteen, en zijn eveneens wit gekalkt. De oostelijke topgevel is in vakwerk uitgevoerd, wat niet ongebruikelijk is. De westelijke, die veel meer te lijden had en heeft van regen is waarschijnlijk altijd in baksteen uitgevoerd geweest. De entree naar de schuur ligt in een inham op de noord-oostelijke hoek. De spantconstructie is relatief licht, maar ingenieus gemaakt met secundair en nieuw hout. Ook deze constructie dateert uit de tijd dat het woonhuis werd gerealiseerd en hoort dus onlosmakelijk bij het complex. De bouwmasa geeft de welstand van de boerderij weer.

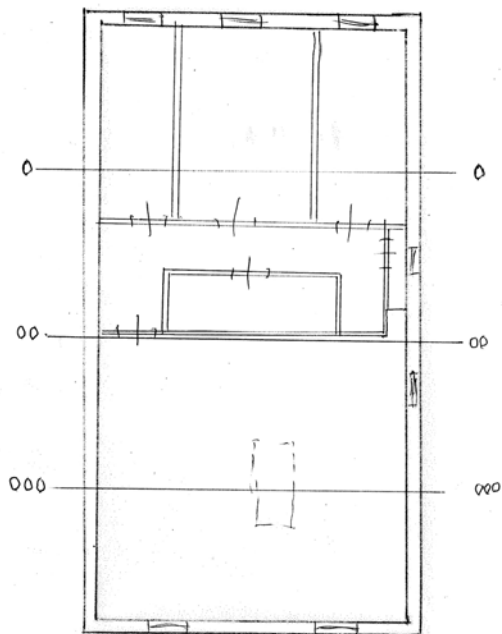
Dat geldt in zekere zin ook voor de stalvleugel die zeer lang is. Aan de

binnenplaatskant resteren stukken van het oorspronkelijke metselwerk, dat eind 18de, begin 19de eeuw te dateren valt. De oorspronkelijke massa is goed te herkennen in de latere uitbreidingen. Tussen de schuur en de stalvleugel is een tussenlid gebouwd dat dienst heeft gedaan als kalverstal en te dateren is in de 19de eeuw.

Daarmee is de oorspronkelijke aanleg van het complex begrensd.

begane grond, met de maten van de ruimtes

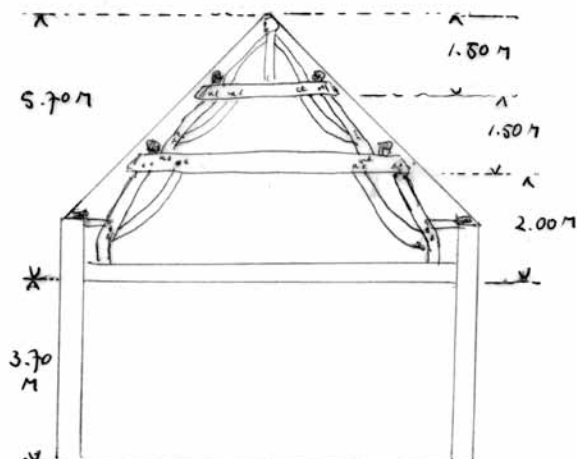

de zolder met telmerk tekens op de spanten

spant 1

spant 2

spant 3

schematische weergave spant woonhuis

actuele foto's

1. De ligging van het complex aan de rand van het dorp waarbij de oudste massa zich helder aftekent
2. Het complex aan de Gerbergaweg
3. Het rechter deel van de huidige loods is de topgevel van de oude stalvleugel. Links van de poort is een secundaire uitbreiding te zien die ook terug komt in de langsgevel op de binnenplaats. De ophoging en de grote poort zijn vrij recent
4. De massa van het woonhuis stamt uit 1764 en is kenmerkend voor dit type middelgrote boerderijen
5. De rechter hoek van het woonhuis is na oorlogsschade opnieuw opgemetseld
6. Het woonhuis met de grote schuur en het verbindende stuk
7. De gevel van het woonhuis met zijn grote dieptemaat en het dak tussen schermgevels die verwijzen naar en oorspronkelijk strodak
8. Aan de achterzijde is de schuur goed af te lezen in de latere aanbouwen. Het lagere dak helemaal rechts hoort bij het verbindingsstuk naar de stalvleugel
9. Behalve aan de buitenzijde zichtbare delen van de vakwerkconstructie van de topgevel van de grote schuur laat, rechts, het iets uitspringende deel van de muur van de stalvleugel de oude massa daarvan zien
10. Het is niet duidelijk of er oorspronkelijk een poort stond waar nu het hek staat. Het overzicht van huis en economiegebouwen is historisch en geeft een goed beeld van een boerderij van dit type en deze omvang
11. De oostelijke zijgevel van het woonhuis buikt uit maar is niet gescheurd en is daarmee stabiel te noemen. De vensters zijn ofwel vervangingen van oudere exemplaren of nieuw aangebracht c.q. vergroot t.b.v. de slaapkamers op de verdieping. De ramen zelf zijn allemaal rond 1920 vervaardigd en deels later weer vernieuwd
12. De zijgevel van de stalvleugel vertoont ettelijke sporen van voormalige vensters en deuren, plus de drie fases waarin die tot stand is gekomen

13. Het tussenstuk is ingericht als koestal. Rechts de oorspronkelijke inpandige overkapping voor het droog stallen van geladen karren en wagens, of om van daaruit lading te lossen
14. De overkapping zelf, met de uiteraard wel doorlopende kopse gevel
15. De schuur zelf
16. Het verbindende stuk tussen schuur en woonhuis, bestaande uit een oude tuinmuur die later is opgehoogd en vrij recent van een afdak is voorzien
17. Op dat moment stond de uitgebouwde badkamer er al
18. De woonhuisgevel met de oorspronkelijke voordeur en later gewijzigde vensters. De raampjes met eiken kozijnen op de verdieping zijn authentiek en waren voorzien van luikjes. Zo kon, in combinatie met de vensters in de kopgevels, de zolder worden geventileerd om broei in daar opgeslagen veldvruchten te voorkomen
19. In de ruimte links achter de voordeur stond de trap naar de zolder in combinatie met de trap naar de kelder. De houten trap is de jongste ontsluiting. Op de achtergrond is het bouwlichaam te zien waar de tweede trap over naar boven liep. Half in de muur die daar parallel aan staat zit de oorspronkelijke ingangsoening
20. Die tekent zich af in de halfronde rollaag in het gewelf
21. De secundaire trap tekent zich ook af in het witsel van de zijmuur
22. De kelder naar de straat gezien. De hoge en ronde vorm is kenmerkend voor de tijd en de streek. Het niet-symmetrische gewelf is het resultaat van de gebruikte methode om het gewelf te maken, namelijk op een uitgestoken grondlichaam dat na de bouw van het gewelf van binnenuit is weggegraven, en niet op formelen
23. De kelder naar achter gezien
24. Zicht vanuit de woonkamer naar de oostelijke kamer, over het gangetje achter de huidige voordeur heen. Achter de kast ligt het meest herkenbare deel van de oude indeling en uitmonstering, de deur daarnaast leidt naar het halletje met de trap naar de verdieping. De deur daarnaast gaat naar de huidige achterdeur en de keukens

25. Kamer linksachter, op het oosten
26. Een deel van de oude vloer van de grote woonkeuken. Hier stond ook het fornuis...
27.is in de muur een spinde opgenomen, met zijn oorspronkelijke deur, naast de oorspronkelijke deur van de ruimte naar de trap.....
28.en werden de hammen te drogen gehangen
29. De trap is herplaatst vanuit de keuken om te dienen als opgang naar nieuwe slaapkamers
30. De centrale gang op de verdieping met rechts, aan de oostkant, modernere slaapkamers. Tussen de kasten links ligt een voormalige knechten – of meidenkamer. Daar achter ligt de toegang naar de onbeschoten zolder
31. Die zolder, met een hoogte van ongeveer twee meter, diende voor de opslag van veldvruchten en los alaam. De helft van de kapruimte is nu bezet door slaapkamers, de rest vertoont zijn oorspronkelijke karakter
32. Midden in de ruimte ligt de oude entree vanuit de keuken
33. Voor het metselwerk van de muren is in het binnenblad veel ruwe baksteen gebruikt. Daarop ligt de muurplaat waarop de authentieke grenen kepers van het dak rusten
34. De spanten bestaan uit twee gestapelde jukdebalkconstructies en een nokbalkconstructie
35. Het daarvoor gebruikte hout is in hoofdzaak olmen dat gezaagd of gekantrecht is. Daarmee is op uiterst vakkundige wijze een solide constructie gerealiseerd
36. De hele constructie, met de grote schoren van de jukdebalken, is constructief goed doordacht waardoor die na 250 jaar nog geen enkele scheefstand of speling laat zien
37. Het kromme hout is geen teken van armoede maar laat zien wat men voorhanden had. Kromme balken zijn in het algemeen steviger en minder aan verval onderhevig dan gezaagd hout omdat bij dat laatste de structuur van het hout is doorsneden. Dat laat uiteraard onverlet dat hoogwaardig eiken dat zo behandeld is, mits droog gebleven, ook heel wat eeuwen doorstaat

38. De nokconstructie laat de doordachte constructie goed zien
39. Een van de jukbenen met een afgeschoorde jukdekbalk waaraan goed is te zien dat alle verbindingen nog naadloos sluiten
40. De manier waarop de afschoring van de nokstijl, en daarmee de afvang van spatkrachten uit het dakvlak is opgenomen in de constructie getuigt van vakmanschap en technisch inzicht
41. Kenmerkend voor een vakwerkconstructie, waar dergelijke kapconstructies in tuishoren, is het gebruik van telmerken. Die werden tijdens het timmeren van een spant aangebracht om het geheel later op een juiste wijze en op de goede plek neer te zetten. In dit geval is het telmerk 3, bestaand uit drie ovaaltjes die met een guts zijn ingehakt
42. Als extra controlemiddel werd op de verbindingen vaak een paringsteken aangebracht. In dit geval is dat gedaan met de timmermansbijl: I beneden, II boven
43. De kapconstructie van de schuur is lichter van uitvoering, maar eveneens goed doordacht. De ondervanging met een ijzeren balk van de ankerbalk is gemaakt na het weghalen van de oorspronkelijke standvinkconstructie
44. Na het beleggen van het dak met muldenpannen is de constructie enigszins verzwaard
45. De kap heeft flieringen die rusten op de jukbalken
46. De nokconstructie is eenvoudig maar effectief
47. De oostelijke topgevel bestaat uit vakwerk dat aanvankelijk voorzien was van vlechtwerk en stroleem maar secundair is dichtgezet met metselwerk
48. Die constructie is vrijwel geheel bewaard gebleven

Voor het overige wordt verwezen naar de bijgevoegde tekeningen

1. De ligging van het complex aan de rand van het dorp waarbij de oudste massa zich helder aftekent

2. Het complex aan de Gerbergaweg

3. Het rechter deel van de huidige loods is de topgevel van de oude stalvleugel. Links van de poort is een secundaire uitbreiding te zien die ook terug komt in de langsgevel op de binnenplaats. De ophoging en de grote poort zijn vrij recent

4. De massa van het woonhuis stamt uit 1764 en is kenmerkend voor dit type middelgrote boerderijen

5.

De rechter hoek van het woonhuis
is na oorlogsschade opnieuw
opgemetseld

6.

Het woonhuis met de grote schuur
en het verbindende stuk

7. De gevel van het woonhuis met zijn grote dieptemaat en het dak tussen schermgevels die verwijzen naar en oorspronkelijk strodak

8. Aan de achterzijde is de schuur goed af te lezen in de latere aanbouwen. Het lagere dak helemaal rechts hoort bij het verbindingsstuk naar de stalvleugel

9. Behalve aan de buitenzijde zichtbare delen van de vakwerkconstructie van de topgevel van de grote schuur laat, rechts, het iets uitspringende deel van de muur van de stalvleugel de oude massa daarvan zien

10.

Het is niet duidelijk of er oorspronkelijk een poort stond waar nu het hek staat. Het overzicht van huis en economiegebouwen is historisch en geeft een goed beeld van een boerderij van dit type en deze omvang

11.

De oostelijke zijgevel van het woonhuis buikt uit maar is niet gescheurd en is daarmee stabiel te noemen. De vensters zijn ofwel vervangingen van oudere exemplaren of nieuw aangebracht c.q. vergroot t.b.v. de slaapkamers op de verdieping. De ramen zelf zijn allemaal rond 1920 vervaardigd en deels later weer vernieuwd

12. De zijgevel van de stalvleugel vertoont ettelijke sporen van voormalige vensters en deuren, plus de drie fases waarin die tot stand is gekomen

13. Het tussenstuk is ingericht als koestal. Rechts de oorspronkelijke inpandige overkapping voor het droog stallen van geladen karren en wagens, of om van daaruit lading te lossen

14.
De overkapping zelf, met de uiteraard wel doorlopende kopse gevel

15. De schuur zelf

16. Het verbindende stuk tussen schuur en woonhuis, bestaande uit een oude tuinmuur die later is opgehoogd en vrij recent van een afdak is voorzien

17. Op dat moment stond de uitgebouwde badkamer er al

18. De woonhuisgevel met de oorspronkelijke voordeur en later gewijzigde vensters. De raampjes met eiken kozijnen op de verdieping zijn authentiek en waren voorzien van luikjes. Zo kon, in combinatie met de vensters in de kopgevels, de zolder worden geventileerd om broei in daar opgeslagen veldvruchten te voorkomen

19.

In de ruimte links achter de voordeur stond de trap naar de zolder in combinatie met de trap naar de kelder. De houten trap is de jongste ontsluiting. Op de achtergrond is het bouwlichaam te zien waar de tweede trap over naar boven liep. Half in de muur die daar parallel aan staat zit de oorspronkelijke ingangsoening

20.

Die tekent zich af in de halfronde rol-laag in het gewelf

21.

De secundaire trap tekent zich ook af in het witsel van de zijmuur

22. De kelder naar de straat gezien. De hoge en ronde vorm is kenmerkend voor de tijd en de streek. Het niet-symmetrische gewelf is het resultaat van de gebruikte methode om het gewelf te maken, namelijk op een uitgestoken grondlichaam dat na de bouw van het gewelf van binnenuit is weggegraven, en niet op formelen

23.
De kelder naar achter gezien

24. Zicht vanuit de woonkamer naar de oostelijke kamer, over het gangetje achter de huidige voordeur heen. Achter de kast ligt het meest herkenbare deel van de oude indeling en uitmonstering, de deur daarnaast leidt naar het halletje met de trap naar de verdieping. De deur daarnaast gaat naar de huidige achterdeur en de keukens

25.

Kamer linksachter, op het oosten

26.

Een deel van de oude vloer van de grote woonkeuken. Hier stond ook het fornuis...

27.

.....is in de muur een spinde opgenomen, met zijn oorspronkelijke deur, naast de oorspronkelijke deur van de ruimte naar de trap.....

28.en werden de hammen te drogen gehangen

29.

De trap is herplaatst vanuit de keuken om te dienen als opgang naar nieuwe slaapkamers

30.

De centra gang op de verdieping met rechts, aan de oostkant, modernere slaapkamers. Tussen de kasten links ligt een voormalige knechten – of meidenkamer. Daar achter ligt de toegang naar de onbeschoten zolder

31. Die zolder, met een hoogte van ongeveer twee meter, diende voor de opslag van veldvruchten en los alaam. De helft van de kapruimte is nu bezet door slaapkamers, de rest vertoont zijn oorspronkelijke karakter

32. Midden in de ruimte ligt de oude entree vanuit de keuken

33. Voor het metselwerk van de muren is in het binnenblad veel ruwe baksteen gebruikt. Daarop ligt de muurplaat waarop de authentieke grenen kepers van het dak rusten

34.
De spanten bestaan uit twee gestapelde jukdebalkconstructies en een nokbalkconstructie

35.

Het daarvoor gebruikte hout is in hoofdzaak olmen dat gezaagd of gekantrecht is. Daarmee is op uiterst vakkundige wijze een solide constructie gerealiseerd

36.

De hele constructie, met de grote schoren van de jukdebalken, is constructief goed doordacht waardoor die na 250 jaar nog geen enkele scheefstand of speling laat zien

37.

Het kromme hout is geen teken van armoede maar laat zien wat men voorhanden had. Kromme balken zijn in het algemeen tevig en minder aan verval onderhevig dan gezaagd hout omdat bij dat laatste de structuur van het hout is doorsneden.

Dat laat uiteraard onverlet dat hoogwaardig eiken dat zo behandeld is, mits droog gebleven, ook heel wat eeuwen doorstaat

38. De nokconstructie laat de doordachte constructie goed zien

39.

Een van de jukbenen met een afgeschoorde jukdebalk waaraan goed is te zien dat alle verbindingen nog naadloos sluiten

40.

De manier waarop de afschoring van de nokstijl, en daarmee de afvang van spatkrachten uit het dakvlak is opgenomen in de constructie getuigt van vakmanschap en technisch inzicht

41. Kenmerkend voor een vakwerkconstructie, waar dergelijke kapconstructies in thuishoren, is het gebruik van telmerken. Die werden tijdens het timmeren van een spant aangebracht om het geheel later op een juiste wijze en op de goede plek neer te zetten. In dit geval is het telmerk 3, bestaand uit drie ovaaltjes die met een guts zijn ingehakt

42. Als extra controlemiddel werd op de verbindingen vaak een paringsteken aangebracht. In dit geval is dat gedaan met de timmermansbijl: I beneden, II boven

43. De kapconstructie van de schuur is lichter van uitvoering, maar eveneens goed doordacht. De ondervanging met een ijzeren balk van de ankerbalk is gemaakt na het weghalen van de oorspronkelijke standvinkconstructie

44. Na het beleggen van het dak met muldenpannen is de constructie enigszins verzwaaard

45.

De kap heeft flieringen die rusten op de jukbalken

46. De nokconstructie is eenvoudig maar effectief

47.

De oostelijke topgevel bestaat buit vakwerk dat aanvankelijk voorzien was van vlechtwerk en stroleem maar secundair is dichtgezet met metselwerk

48.

Die constructie is vrijwel geheel bewaard gebleven

Voor het overige wordt verwezen naar de bijgevoegde tekeningen

waardestelling

De **architectonische waarde** van het complex is gering: er is geen sprake van een specifieke vormgeving of dito materiaalgebruik.

De **stedenbouwkundige waarde** is ondanks de teloorgang en afwaardering van de ruimtelijke context, met inbegrip van de oude hoofdweg van zuid naar noord, redelijk hoog. De boerderij markeert nog steeds de rand van het dorp, waar een complex van deze omvang uitgbaat kon worden.

De **cultuurhistorische waarde** is hoog, niet alleen door de wijze van stichten maar ook door de aanleg van het complex met zijn samenstellende delen. Ook de combinatie, op die specifieke plek, van boerderij met herberg en brouwerij, onderstreept de hoge waarde.

De **bouwhistorische waarde** is positief voor het complex zelf, de onderscheiden bouwmassa's met hun kenmerkende maatvoering, en hoog voor de massa van woning en schuur. Een specifieke hoge waarde wordt gevormd door de exact 250 jaar oude kapconstructie die zeldzaam is in zijn uitvoering en kwaliteit, en maatgevend voor de tijd van ontstaan in relatie tot de streek en de beschikbare bouwmaterialen. Ook de vakkundigheid van de timmerman die direct is af te lezen uit de constructie rechtvaardigt een hoge waardering.

De boerderij geeft een goed beeld van een middelgrote hoeve uit de 18de eeuw, die door sloop van latere toevoegingen goed leesbaar gemaakt kan worden.

samenvattende conclusie

De boerderij Wolfhagen is een midden-18de eeuwse hoeve waarvan de samenstellende delen goed herkenbaar zijn. Het woonhuis heeft zijn authentieke vorm geheel bewaard, en heeft in kelder en kap oorspronkelijke en hoogmonumentale elementen.

De begane grond van het woon huis is sterk gewijzigd, met behoud van enkele elementen die een duidelijke verwijzing geven naar een oudere indeling en uitmontering.

De oorspronkelijke classificatie in de PER wordt dan ook onderschreven.

bronnen

Gemeente Roermond: bouwarchief
J. Schreurs: historische gegevens
Fam. Wolfhagen: schilderij en mondelinge mededelingen

colofon

object: Boerderij Wolfhagen, Gerbergaweg 2 , Merum
onderwerp: bouwhistorische verkenning
opdrachtgever: Stichting Ruimte, Roermond
datum: januari 2014
tekst, actuele foto's en tekeningen: Coen Eggen
vormgeving rapport: bureau paul smeets bno | geulle

© coen eggen | bouwhistorie | cultuurhistorie | cultuureducatie
Kelmonderstraat 51, 6191 RD Kelmond-Beek
06 - 29 53 33 62

